

บทคัดย่อ

การวิจัยการจัดการระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนริมฝั่งลำเซบายตอนล่าง กรณีบ้านท่าวารี ตำบลหัวคอน อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี ครั้งนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลเรื่อง 1) สภาพบริบทชุมชนและระบบนิเวศลำเซบายตอนล่างบริเวณบ้านท่าวารี 2) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม 3) ปัญหา สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน 4) ศักยภาพ เงื่อนไข ปัจจัย และข้อจำกัดของชุมชนบ้านท่าวารีต่อการจัดการระบบนิเวศ และ 5) การใช้ประโยชน์ของชุมชนในกลุ่มน้ำลำเซบายตอนล่างบริเวณบ้านท่าวารี โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลคือใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก แบบสอบถาม การประชุมกลุ่มย่อย รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากชุมชน และหน่วยงาน เช่น โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล กรมการพัฒนาชุมชน เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติต่อไป ซึ่งได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชน ระบบนิเวศกลุ่มน้ำลำเซบายตอนล่างบริเวณบ้านท่าวารี 2) เพื่อศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมกลุ่มน้ำลำเซบายตอนล่างบริเวณบ้านท่าวารี จากอดีตจนถึงปัจจุบัน 3) เพื่อศึกษาปัญหา สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มน้ำลำเซบายตอนล่างบริเวณบ้านท่าวารี จากอดีตจนถึงปัจจุบัน 4) เพื่อศึกษาศักยภาพ เงื่อนไข และข้อจำกัดของชุมชนบ้านท่าวารี ต่อการจัดการระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมกลุ่มน้ำลำเซบายตอนล่างอย่างมีส่วนร่วม และ 5) เพื่อศึกษาการจัดการระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนริมฝั่งลำเซบายตอนล่าง บริเวณบ้านท่าวารี มีผลการดำเนินการวิจัยดังนี้คือ สถานการณ์ปัญหาและสาเหตุในเรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชน คือ 1) การขยายตัวของชุมชนท่าวารีทั้งในเชิงประชากร เชิงครัวเรือน 2) แนวทางการพัฒนาของหน่วยงานในภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและระบบนิเวศของชุมชนท่าวารี 3) การมีส่วนร่วมและความร่วมมือของคนในชุมชนในเรื่องการพัฒนาชุมชนมีน้อย 4) การขยายของพื้นที่ในการดำเนินการเกษตร 4) การขยายของตัวเมือง การเข้ามาอยู่อาศัยของคนภายนอก และหน่วยงาน จากปัญหาและสาเหตุดังกล่าว ชุมชนได้ร่วมกันปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาจนได้ผลดังนี้คือ 1) มาตรการฟื้นฟูวังปลาของชุมชนบ้านท่าวารีบริเวณลำเซบายตอนล่าง เพื่อป้องกันการละเมิดจากคนในและคนนอก โดยทำการประชาสัมพันธ์กับคนในผ่านหอกระจายข่าวของชุมชน การทำจดหมายชี้แจงกับคนนอก การเชื่อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างมาตรการร่วมกัน การเฝ้าระวังผู้ที่มาลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษ์ โดยเจ้าอาวาสที่วัดบ้านท่าวารีเข้าไปมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังโดยการนอนเฝ้าในแพที่ติดตั้งอยู่ในลำเซบาย 2) การป้องกันสารเคมีที่ไหลลงลำเซบาย โดยตั้งคณะทำงาน ดำเนินการรณรงค์และส่งจดหมาย ประสานงาน ส่งข้อมูลการนำเสนอรายละเอียดด้านผลกระทบและข้อมูลที่เกิดขึ้นในชุมชน ให้กับศูนย์วิจัยข้าวอุบลราชธานีที่มีที่ตั้งอยู่ริมน้ำ และร้านอาหารที่มีพื้นที่ตั้งขยะอยู่ริมน้ำ จากการทำหนังสือยื่นศูนย์วิจัยข้าวอุบลราชธานี และร้านอาหาร ทำให้ในปัจจุบันศูนย์วิจัยข้าวได้ดำเนินการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงน้ำเซบาย และเช่นเดียวกันกับร้านอินโดจีนร้านอาหารในเมืองอุบลราชธานี ที่เลิกทิ้งเศษอาหารลงแม่น้ำ หลังจากนั้นทีมวิจัยได้ดำเนินการทำหนังสือขอขอบคุณในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและทำการประชาสัมพันธ์ให้คนใน

ชุมชนได้รับรู้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเฝ้าระวังปัญหาเดิมที่จะเกิดขึ้นใหม่อีกครั้งในพื้นที่ จากการดำเนินการดังกล่าว ส่งผลให้ลำเซบายกับมามีปลาหลากหลายขึ้น หลังจากการทำงานวิจัย ปลาหลายพันธุ์กลับคืนมา เช่น ปลาดองgray ปลาเสือพ่นน้ำ ปลาแซ่ ปลาปิ๋ง กุ้งใหญ่ รวมทั้งมีกุ้งใหญ่เพิ่มเข้ามาในลำน้ำจากที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน 3) แนวทางการสร้างฝัชมุมชนบ้านท่าวารีในอนาคตโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าวารีเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น โดยทีมวิจัยทำการประชาคมชาวบ้าน เสนอเรื่องเข้าองค์การบริหารส่วนตำบลหัวดอน เพื่อขอความอนุเคราะห์จากนายช่าง อบต.ทำการร่างแบบแปลนฉบับใหม่ ที่สอดคล้องกับทางวิถีชุมชนบ้านท่าวารี หลังจากนั้นทางทีมวิจัยและทางทีม อบต.หัวดอน ทำการส่งข้อมูลแก่สำนักงานโยธาธิการจังหวัดอุบลราชธานี และได้มีการตอบรับมาจากสำนักงานโยธาธิการว่า สามารถปรับแก้แบบแปลนได้ 4)แนวทางการผลักดันให้พื้นที่ริมแม่น้ำเป็นตลาดน้ำชุมชนแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี โดยหลังจากการก่อสร้างพื้นที่ริมฝั่งลำน้ำตามฝัชมุมชนที่ปรับแก้ใหม่แล้ว ทำการย้ายตลาดนัดเก่าที่อยู่ด้านในมาเป็นพื้นที่ข้างลำเซบาย เป็นสถานที่ค้าขายของคนในชุมชน สถานที่จัดกิจกรรมทางประเพณีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีการแข่งขันเรือยาวที่ถือว่าเรือยาวบ้านท่าวารีถือเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวชม 5) การจัดการขยะจากเปลือกมะพร้าวโดยชุมชนจัดการหาพื้นที่รองรับขยะจากการทำมะพร้าวเผาไหม้และทำเป็นปุ๋ยจากเปลือกของมะพร้าว โดยทีมวิจัยไปศึกษาดูงานที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ทำการประชาคมหมู่บ้านขอจัดซื้อเครื่องสับเปลือกมะพร้าว ทำการสับเปลือกมะพร้าวและใส่กระสอบปุ๋ยขายกระสอบละ 25 บาท แต่ข้อจำกัดของเครื่องคือคมมีดที่เป็นตัวบดเปลือกมะพร้าวจะเสียหายบ่อย เนื่องจากเปลือกมะพร้าวนั้นค่อนข้างเหนียวและแข็ง ซึ่งทางชุมชนได้วางแนวทางการค่อยอดเครื่องดังกล่าว โดยการส่ง โครงการเพื่อพัฒนาค่อยอดเครื่องสับมะพร้าวไปยังหน่วยงานวิชาการในจังหวัดต่อไป